

MUZEUL JUDEȚEAN TELEORMAN

**BULETINUL MUZEULUI JUDEȚEAN TELEORMAN
SERIA ARHEOLOGIE**

4 - 2012

**Editura Renaissance
București
2012**

MUZEUL JUDEȚEAN TELEORMAN

BULETINUL MUZEULUI JUDEȚEAN TELEORMAN. SERIA ARHEOLOGIE 4

COLEGIUL DE REDACȚIE

Dr. Pavel Mirea, *Muzeul Județean Teleorman* - Redactor șef
Dr. Ecaterina Țânțăreanu, *Muzeul Județean Teleorman* - Secretar de redacție
Dr. Radian R. Andreescu, *Muzeul Național de Istorie a României*
Dr. Abraham van As, *Leiden University*
Dr. Douglass W. Bailey, *San Francisco State University*
Dr. Ioana Bogdan-Cătănicu, *Institutul de Arheologie 'Vasile Pârvan'*
Dr. Sabin Adrian Luca, *Universitatea 'Lucian Blaga' din Sibiu, Muzeul Național Brukenthal*
Dr. Steve Mills, *Cardiff University*
Dr. Cristian Schuster, *Universitatea din București, Institutul de Arheologie 'Vasile Pârvan'*
Dr. Laurens Thissen, *Thissen Archaeological Ceramics Bureau, Amsterdam*

Tehnoredactare: Pavel Mirea, Pompilia Zaharia

Corectura: Ecaterina Țânțăreanu, Mădălina Dumitru

Consultanți: Steve Mills (limba engleză), Cristi Marin (limba franceză)

Coperta: Ac de vâl (sec. XVI - jumătatea sec. XVII) din tezaurul descoperit la Brânceni, colecția Muzeului Județean Teleorman; desen Cătălina Dănilă, machetare Pompilia Zaharia

Colegiul de redacție nu răspunde de opiniile exprimate de către autori.

Corespondența, manuscrisele, cărțile și revistele pentru schimb se vor trimite Colegiului de redacție, pe următoarea adresă: MUZEUL JUDEȚEAN TELEORMAN, str. 1848, nr. 1, cod poștal 140033, ALEXANDRIA, jud. Teleorman, ROMANIA sau prin email: redactie_BMJT@yahoo.com; pavelcmirea@yahoo.com.

Volum editat cu sprijinul Consiliului Județean Teleorman

Editura Renaissance 2012
www.editurarenaissance.ro
(Editură recunoscută C.N.C.S.I.S.)
Editor: Sorin Alexandru ȘONTEA
Telefon/fax: 031.808.91.97/0744.652118
E-mail: sorinsontea@rdslink.ro

©Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii Renaissance și Muzeului Județean Teleorman

ISSN 2065-5290
Tipar: ABSTRACT MEDIA SRL
Tel/fax: 031.808.91.97

SUMAR
CONTENTS

Laurens THISSEN Starčevo - Criș pottery from TELEOR 003, S Romania <i>Ceramica Starčevo - Criș din TELEOR 003, sudul României</i>	5
Radian ANDREESCU Reprezentări ornitomorfe descoperite în așezarea de la Vitănești 'Măgurice', jud. Teleorman <i>Ornithomorphic Figurines from Vitănești 'Măgurice', Teleorman County</i>	47
Katia MOLDOVEANU Un capac cu mâner antro-po-zoomorf descoperit la Vitănești 'Măgurice', jud. Teleorman <i>A Lid with an Anthro-po-zoomorphic Handle from Vitănești 'Măgurice', Teleorman County</i>	53
Ion TORCICĂ Piese de tipul 'coarne de consecrație' descoperite în așezările Vitănești 'Măgurice' (jud. Teleorman) și Surdulești (jud. Argeș) <i>'Horns of Consecration' from Vitănești 'Măgurice' (Teleorman County) and Surdulești (Argeș County)</i>	59
Cristian Eduard ȘTEFAN, Valentin DUMITRAȘCU, Monica MĂRGĂRIT <i>Restitutiones Archaeologicae: așezarea de tip tell de la Coșereni 'Măgura de la Comana', jud. Ialomița</i> <i>Restitutiones Archaeologicae: the Tell Settlement at Coșereni 'Măgura de la Comana', Ialomița County</i>	71
Theodor IGNAT, Vasile OPRIS, Mădălina VOICU, Radian ANDREESCU, Cătălin LAZĂR Ceramica din locuința nr.5 de la Sultana 'Malu Roșu'. Analiză primară (I) <i>The Pottery from House nr.5 at Sultana 'Malu Roșu'. Preliminary Analysis (I)</i>	101
Alin FRÎNCULEASA Tradiții și contacte culturale în nordul Munteniei în epoca eneolitică: despre siturile de la Mălăieștii de Jos (jud. Prahova), Seciu (jud. Prahova) și Coțatcu (jud. Buzău) <i>Traditions and Cultural Contacts during the Northern Wallachia Eneolithic: the Sites from Mălăieștii de Jos, Seciu (Prahova County) and Coțatcu (Buzău County)</i>	133
Daniel GARVĂN, Roxana MUNTEANU Un sceptru cruciform descoperit la Traian 'Dealul Fântânilor' (jud. Neamț) <i>An Eared-type Mace from Traian 'Dealul Fântânilor' (Neamț County)</i>	167
Ion PĂTRAȘCU Restituiri: Emil Moscalu, Raport asupra săpăturilor arheologice de la Orbeasca de Sus, comuna Orbeasca, județul Teleorman <i>Restitutions: Emil Moscalu, Report on the Excavations at Orbeasca de Sus, Orbeasca Commune, Teleorman County</i>	175
Camelia - Mirela VINTILĂ, Despina MĂGUREANU Notă asupra descoperirilor de sec. II - I a. Chr. din situl arheologic 'Băneasa - La Stejar' <i>Notes sur les découvertes du II - I siècle av. ne. sur le site archéologique 'Băneasa - La Stejar'</i>	183
Bogdan CIUPERCĂ Locuințele așezărilor din Muntenia în secolele VIII-X <i>Settlement Dwellings from the VIII-X Centuries in Walachia</i>	197

Ecaterina ȚĂNȚĂREANU Tezaurul de la Brânceni, jud. Teleorman, un tezaur medieval cu monede și podoabe <i>The Medieval Coin and Adornment Hoard from Brânceni, Teleorman County</i>	227
Alexandra GHENGHEA Was there a death gesture during early iron age? A new meaning for the 'Warrior from Capestrano' <i>Un gest al morții în prima epocă a fierului? Un nou înțeles pentru 'Războinicul din Capestrano'</i>	239
Prezentări de carte <i>Book Reviews</i>	251
Ecaterina ȚĂNȚĂREANU <i>Habitat medieval în sud-vestul Munteniei în sec. XIV-XVII. Temeiuri istorice și arheologice,</i> Publicațiile Muzeului Județean Teleorman I, Editura Renaissance, București, 2010, 259 pagini, 60 planșe, abrevieri, bibliografie, sursele ilustrațiilor, indice general, rezumat în limba franceză, ISBN 978-973-8922-80-8 (Ștefan NEDELCUȚĂ-APOPE)	251
Joanna R. SOFAER <i>The Body as Material Culture: A Theoretical Osteoarchaeology,</i> Cambridge University Press, Cambridge, 2006, 188 pagini, 11 ilustrații, 3 tabele, ISBN 978-0-521-81822-3 (Mădălina VOICU)	253
Obituaria <i>Obituary</i>	255
Cătălin LAZĂR Amintiri despre un prieten <i>Memories of a Friend</i>	255
Colaboratori <i>Contributors</i>	261

UN SCEPTRU CRUCIFORM DESCOPERIT LA TRAIAN 'DEALUL FÂNTÂNILOR' (JUD. NEAMȚ)

Daniel GARVĂN
Roxana MUNTEANU

Abstract: *A fragment of an eared-type mace was recently found in the collections of the History and Archaeology Museum at Piatra-Neamț. The artefact originates from Traian 'Dealul Fântânilor', a Cucuteni A-B settlement. Only three other such maces are known from the Romanian territory of Moldova with all found in uncertain contexts. The recently 'rediscovered' mace contributes to the re-interpretation of cultural relationships and influences during the Chalcolithic period. The presence of eared-type maces in larger numbers in Transylvania is attributed to a population of steppe origin: the architects of the Decea Mureșului necropolis. The maces from Moldova are considered the result of contact with eastern tribes. The stone artefact from Traian is later in date than the Decea Mureșului cemetery confirming that eared-type maces reached the area west of the Prut River during a broad time span (perhaps the whole of the Chalcolithic).*

Rezumat: *Recent, în colecțiile Muzeului de Istorie și Arheologie Piatra Neamț, a fost descoperit un fragment dintr-un sceptru cruciform realizat dintr-o rocă magmatică. Piesa provine de la Traian 'Dealul Fântânilor', din nivelul Cucuteni A-B. Până în prezent pe teritoriul Moldovei erau cunoscute trei astfel de descoperiri, în toate cazurile atribuirea culturală fiind incertă. Piesa 'redescoperită' recent poate contribui la crearea unei noi imagini despre relațiile de schimb și influențe în eneolitic. Prezența acestor sceptre în număr mai mare în Transilvania este pusă pe seama pătrunderii unor grupuri umane de origine stepică, ce aveau să lase drept principală urmă necropola de la Decea Mureșului. În același fel, și piesele din Moldova sunt considerate ca fiind rezultatul unor contacte cu lumea estică. Piesa de la Traian, plasată cronologic într-un moment posterior necropolei de la Decea Mureșului, vine să confirme că astfel de piese pătrund în spațiul de la vest de Prut într-un interval cronologic mai larg, poate pe parcursul întregii perioade a eneoliticului.*

Keywords: *eared-type maces; Decea Mureșului; Cucuteni A-B; cultural relationships.*

Cuvinte cheie: *sceptre cruciforme; Decea Mureșului; Cucuteni A-B; influențe.*

De-a lungul timpului, în arealul ocupat de comunitățile cucuteniene, au fost identificate mai multe tipuri de artefacte asupra cărora s-a emis ipoteza originii lor estice/ nord-pontice. Dintre cele mai cunoscute amintim ceramica Cucuteni C, sceptrele zoomorfe și cele cruciforme, ultimele două categorii fiind realizate din piatră. Din cea din urmă categorie menționată face parte și piesa ce va fi prezentată mai jos.

Aceasta a fost descoperită recent în depozitul Muzeului de Istorie și Arheologie Piatra - Neamț, fiind rătăcită de restul materialului ce provine din așezarea cucuteniană de la Traian 'Dealul Fântânilor'¹.

Contextul descoperirii

Din marcajul de pe piesă se constată că a fost descoperită în timpul campaniei din anul 1956, în sectorul VI/2, □ 2, -0,65 m. Sectorul VI (Planșa II.2) a fost amplasat în partea de est a așezării, cu scopul de a se urmări traseul șanțului de apărare (Dumitrescu 1959: 189). Aici au fost trasate două șanțuri paralele, notate cu VI/1 și VI/2, având dimensiunile de 2 x 15 și 2 x 30 m. Deoarece spre capătul de vest al celor două șanțuri apărea o cantitate mare de chirpici, a fost săpat și martorul dintre acestea, iar în □ 2-3 s-a făcut spre sud o extensie de 1 m (Dumitrescu 1959: 190), fiind astfel dezvelită locuința 13/ 1956 (Planșa II.1), cu o suprafață pătrată, de circa 7 x 7 m. Sub nivelul podelei a fost identificată o groapă ce mergea până la adâncimea de -1,60 m, iar în interiorul acesteia, pe o vatră, au fost descoperite resturile unui schelet uman, alături de o importantă cantitate de ceramică (Bem 2007: 134). Piesa care face obiectul notei provine din zona în care se află locuința și groapa amintite, dar fără a se putea preciza dacă a fost descoperită într-unul sau altul dintre cele două contexte. Conform informațiilor de stratigrafie oferite în monografia așezării (Bem 2007: 23-4), singura certitudine pe care o avem este că piesa în discuție provine din nivelul cucutenian menționat.

Descrierea piesei²

Din piesă se păstrează aproximativ un sfert (lungimea 47 mm). A fost realizată dintr-o rocă magmatică³, cu nuanțe verzui-negriceoase și alb-gălbui, fiind atent lustruită. Lobul păstrat (diametru 32 mm) are formă alungită, conică, iar profilul longitudinal este ușor arcuit. Gaura pentru fixarea cozii este tronconică, având diametrul maxim de 15 mm. La extremitate lobul este știrbit, probabil datorită utilizării (Plansa I).

Alte descoperiri

În ultimii ani au fost publicate câteva studii referitoare la scepstrele cruciforme, fiecare dintre acestea fiind însoțit și de un repertoriu al descoperirilor (Govedarica 2004; 2006; Niculică 2008a; 2008b; 2009; Gogâltan, Ignat 2011)⁴. Până în prezent sunt menționate în literatură 24 astfel de piese (Gogâltan, Ignat 2011: 24), fără cea de la Traian 'Dealul Fântânilor', piese care au fost fie incluse în categoria armelor (Dergacev 2000, 49), fie au fost considerate însemne ale puterii sau obiecte de prestigiu (Govedarica 2006: 415-31). Cele mai multe se leagă de complexe funerare, iar în cazul scepstrului de la Traian merită subliniat faptul că în zona din care acesta provine există și o groapă conținând resturile unui schelet uman, fără însă ca piesa pe care o prezentăm aici să o legăm cu certitudine de acest context.

Pentru o mai bună înțelegere a cadrului cronologic și cultural în care au fost descoperite scepstrele cruciforme, vom relua pe scurt principalele date referitoare la acestea, fără a menționa însă de fiecare dată întreaga bibliografie.

Pe teritoriul dintre Carpați și Prut piesa noastră nu este singulară, dar până în prezent este singura care a fost descoperită într-un nivel Cucuteni A-B. Pentru celelalte descoperiri, ce provin de la Bădeuți (jud. Suceava) (Niculică 2008a: 24-26; 2008b: 133-35), Bârlălești (jud. Vaslui) (Coman 1980: 129, fig. 118/11) și Dumeni (jud. Botoșani) (Niculică 2008a: 27-28; 2008b: 136-37), încadrarea cultural-cronologică nu este certă. Prima dintre piesele amintite a fost pe rând atribuită epocii bronzului (Emandi 1985: 80, fig. 7), perioadei de tranziție (Dumitroaia 2000: 124-25, fig. 83/4), perioadei timpurii a epocii bronzului (Ignat 2000: 36) și eneoliticului (Govedarica 2006: 423; Niculică 2008a). În ceea ce privește piesa de la Bârlălești (jud. Vaslui), aceasta, fără a se face referire la încadrarea sa culturală, a fost prezentată împreună cu mai multe descoperiri de tip Noua⁵, cunoscându-se însă faptul că sondajul efectuat în același punct a identificat, pe lângă descoperirile din bronzul târziu și din perioade mai târzii, niveluri de locuire atribuite fazelor A (etapele A2 și A3) și B ale culturii Cucuteni (Coman 1980: 127-29). Ultimul scepstru amintit, cel de la Dumeni (jud. Botoșani), a fost recuperat ca urmare a unei cercetări de suprafață, în zonă fiind identificate materiale Precucuteni III, Cucuteni B și din prima epocă a fierului (Niculică 2008a: 27; 2008b: 136).

Pentru descoperirile din Transilvania situația nu diferă cu mult. Exceptându-l pe cel din mormântul 12 din necropola de la Decea Mureșului (Kovács, 1932: 95, fig. 11/3, 3a; Roska 1942: 159, fig. 190/9; Moga și Ciugudean 1995: 90; Govedarica 2006: 422, pl. 2/1-3; Gogâltan și Ignat 2011: 15), și pe cel din mormântul de la Feldioara (jud. Cluj) (Dodd-Oprîțescu 1978: 95; Luca 1999: 58; Gogâltan și Ignat 2011: 11) toate celelalte scepstre sunt descoperiri întâmplătoare: Cetea (jud. Alba) (Dodd-Oprîțescu 1978: 95, n. 84; Govedarica 2006: 423), Șard (jud. Alba) (Moga și Ciugudean 1995: 179), Gălești (jud. Mureș) (Dodd-Oprîțescu 1978: 95, n. 84; Govedarica 2006: 422-23), Ocna Sibiului (jud. Sibiu) (Luca *et al.* 2003: 156; Gogâltan și Ignat 2011: 10), Grădiște (jud. Hunedoara) (Govedarica 2006: 423, nr. 7; Gogâltan și Ignat 2011: 13).

În Muntenia, până în prezent, se cunoaște o singură piesă de acest tip, provenind de pe teritoriul municipiului Roșiorii de Vede, dintr-un context necunoscut (Pătrașcu 2007: 45-6).

Câteva mențiuni se cunosc și pentru arealul de la est de Prut: cea de la Konovka (Niculică 2008b: 139, pl. I/4); o descoperire mai veche provenind din săpăturile efectuate de Hvoiko la Tripolje (Schmidt 2007: pl. 39/11); la Berezovka 'GES' (Govedarica 2006: 424, nr. 16); la Konstantinovka, pe Donul Inferior; la Novonikol'skij, pe Volga (Govedarica 2006: 242-43, nr. 10 și 11).

* * *

Tipologic, piesa de la Traian 'Dealul Fântânilor' se aseamănă cu cea de la Bădeuți (Niculică 2008b: 134, fig. 1) și cu cea de la Tripolie, din Ucraina (Schmidt 2007: pl. 39/11). Scepstrul de la Bădeuți a fost încadrat tipului Șard (Govedarica 2006: 423), sau, mai recent, a fost atribuit unui tip aparte (Niculică 2008b: 140).

Repere cronologice

Urmărind o sumară trecere în revistă a cronologiei segmentului care ne interesează din eneoliticul bazinului carpatic, putem constata că, cel puțin în actualul stadiu de cunoaștere, acest tip de piesă nu poate reprezenta un element de cronologie decât într-un cadru extins (pot fi întâlnite într-un interval destul de larg din eneolitic).

H. Ciugudean atribuie sceptrele cruciforme unui nivel 'post-Petrești' (Ciugudean 1998: 32).

În ceea ce privește grupul Decea Mureșului, acesta se situează pe același palier cronologic cu etapele A 3-4 ale culturii Cucuteni și cu Bodrogkeresztúr: sincron cu 'faza de tranziție de la Tiszapolgár la Bodrogkeresztúr' (Luca 1999: 48) sau încadrându-se în limitele Cucuteni A 3 de sfârșit, A 4 - Bodrogkeresztúr de început - Petrești B - Cernavoda I - triburile de stepă (!) (Mantu 1998: 168). În 'Istoria Românilor', (Petrescu-Dîmbovița 2001: 169), 'grupului cultural Decea Mureșului' îi sunt recunoscute asemănările cu necropola de la Mariupol, fiind considerat ca rezultat al pătrunderilor unor triburi nord-pontice „pe la nord de Carpați, în Câmpia Tisei și de aici în centrul Transilvaniei, într-o vreme corespunzătoare perioadei de trecere de la Cucuteni A la Cucuteni A-B”.

Dacă descoperirile din Transilvania sunt puse în legătură cu prezența unei populații de origine estică/ nord-pontică - nu prea numeroasă după densitatea urmelor descoperite până în prezent - cele din spațiul cucutenian au fost asociate cu ceramica de tip C (Niculică 2008b: 140). Suntem de părere, însă, că nu în toate cazurile ceramica de tip C (cu sau fără cochilii în pastă) constituie un import răsăritean (Munteanu și Garvăn 2008: 193-97), iar prezența sa în așezări cucuteniene din etapa A 3 și până în B 2 nu poate avea o singură explicație. Cu atât mai mult, asocierea sceptrelor cruciforme cu ceramica de tip Cucuteni C nu ne oferă repere cronologice, nici într-un sens, nici în celălalt. Iar despre o legătură postulată a pieselor respective cu zona saliferului din Subcarpații Moldovei (Niculică 2008b: 140), nu credem că poate fi vorba, ținându-se cont de locul lor de descoperire.

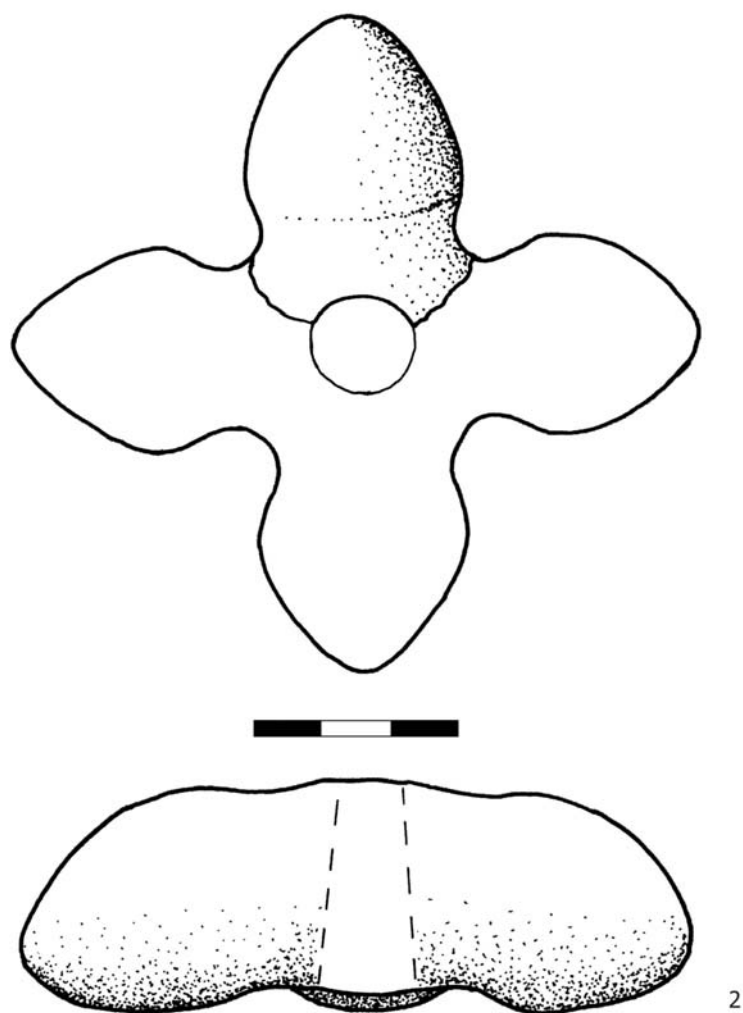
Pentru nivelul Cucuteni A-B de la Traian 'Dealul Fântânilor' este acceptat sincronismul cu a doua jumătate a culturii Bodrogkeresztúr, faza clasică sau finală a acesteia (Luca 1999: 47; Bem 2002: 55), situându-se, așadar, pe un palier cronologic posterior necropolei de la Decea Mureșului. Descoperirea în nivelul Cucuteni A-B de la Traian 'Dealul Fântânilor' a unor piese specifice orizontului cu torți pastilate (Plansa III.5) sau a unora provenind din mediul Bodrogkeresztúr - vasul cu patru muchii și buza în patru lobi (Plansa III.3), pandantivul de aur (Plansa III.4) (Bem 2007: 122-3) - semnalează existența unor 'schimburi' sau 'influențe' între comunitățile umane amintite. În același fel, prezența sceptrului de piatră cvadrilobat, atestă existența unor schimburi (de orice natură) sau influențe cu, și dinspre spațiul nord-pontic.

Note

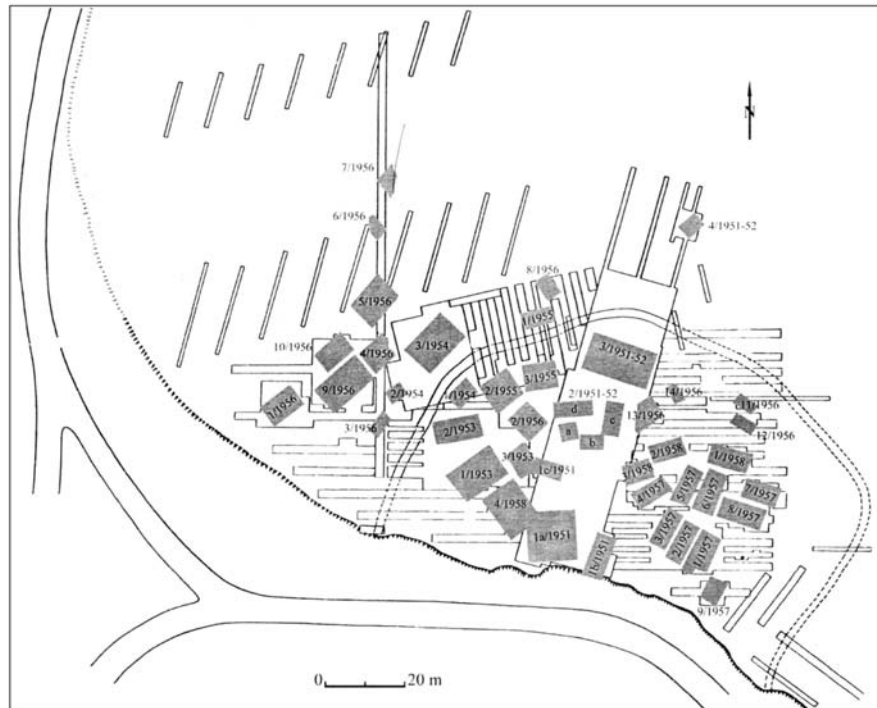
1. În 2007 a fost publicată monografia așezării cucuteniene de la 'Dealul Fântânilor', această piesă nefiind cuprinsă în lucrare.
2. Sceptrul se găsește în colecția Muzeului de Istorie și Arheologie Piatra Neamț, având numărul de inventar 24856.
3. Determinare făcută de către dr. Ionuț Grădianu, geolog în cadrul Muzeului de Științe Naturale Piatra-Neamț.
4. Ultima trimitere (Gogâltan și Ignat 2011) oferind cele mai multe date.
5. Deși în repertoriul arheologic al județului Vaslui (Coman 1980) încadrarea culturală a acestei piese nu este clară, ea a fost atribuită fazei Cucuteni A (Gogâltan și Ignat 2011: 24).

Bibliografie

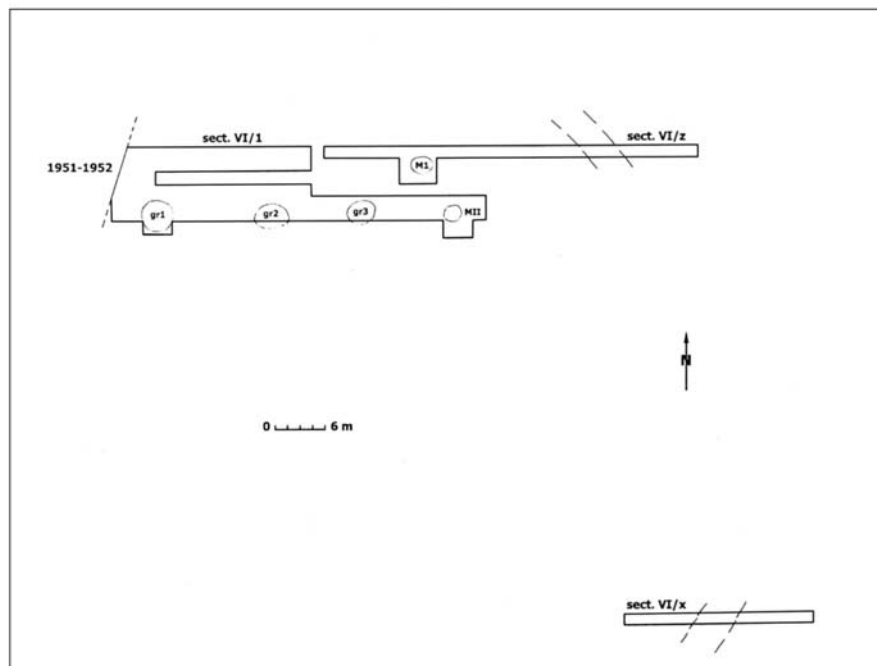
- Bem, C. (2002) 'Noi propuneri pentru o schiță cronologică a eneoliticului românesc', *Pontica* XXXIII-XXXIV: 25-121.
- (2007) *Traian Dealul Fântânilor. Fenomenul Cucuteni A-B*, București: Ed. Cetatea de Scaun.
- Ciugudean, H. (1998) 'Noi descoperiri cu caracter 'stepic' în eneoliticul transilvănean', *Apulum* XXXV: 31-6.
- Coman, G. (1980) *Statornicie, continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, București.
- Dergacev, V. (2000) 'Două schițe în susținerea teoriei migraționiste. Considerații referitoare la problema interacțiunilor populației de stepă cu vechii agricultori din Europa de Est și Sud-Est în perioada eneolitic-bronz timpuriu', *Thraco-Dacica* XXI: 33-102.
- Dodd-Opreșcu, A. (1978) 'Les éléments steppiques dans l'énéolithique de Transilvanie', *Dacia. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Nouvelle Série* XXII: 87-97.
- Dumitrescu, H. (1959) 'Șantierul arheologic Traian', *Materiale și Cercetări Arheologice* V: 189-201.
- Dumitroaia, Gh. (2000) *Comunități preistorice din nord-estul României. De la cultura Cucuteni până în bronzul mijlociu*, Piatra-Neamț: Ed. Constantin Matasă.
- Emandi, E.I. (1985) *Muzeul de Istorie Suceava*, București: Ed. Sport-Turism.
- Gogâltan, Fl. și Ignat, A. (2011) 'Transilvania și spațiul nord-pontic. Primele contacte (cca. 4500-3500 a.Chr.)', *Tyragetia. Serie nouă* vol. V(XX), nr. 1: 7-38.
- Govedarica, B. (2004) *Zepterträger - Herrscher der Steppen. Die frühen Ockergräber des Äneolithikums im karpatenbalkanischen Gebiet und im Steppenraum Südost- und Osteuropas*, Mainz am Rhein.
- (2006) 'Die Kreuzförmigen Steinkeulen in der frühen Kupferzeit Südost- und Osteuropas' in N. Tasić and C. Grozdanov (eds.) *Homage to Milutin Garašanin*, pp. 415-31, Belgrad.
- Ignat M (2000) *Metalurgia în epoca bronzului și prima epocă a fierului din Podișul Sucevei*, Suceava: Ed. Universității 'Ștefan cel Mare'.
- Luca, S.A (1999) *Sfârșitul eneoliticului pe teritoriul intracarpatic al României - cultura Bodrogkeresztúr*, Alba Iulia.
- Luca, S.A., Pinter, Z.K. și Georgescu, A. (2003) *Repertoriul arheologic al județului Sibiu*, Sibiu: Ed. Economică.
- Kovács, Șt. (1932) 'Cimitirul eneolitic de la Decea Mureșului', *Anuarul Institutului de Studii Clasice* 1, 1928-1932: 89-101
- Mantu, C.-M. (1998) *Cultura Cucuteni. Evoluție, cronologie, legături*, Piatra-Neamț: Ed. Nona.
- Moga, V. și Ciugudean, H. (1995) *Repertoriul arheologic al județului Alba*, Alba Iulia.
- Munteanu, R. și Garvăn, D (2008) 'Ceramica Cucuteni C din preajma izvoarelor sărate din Moldova' în D. Monah, Gh. Dumitroaia și D. Garvăn (eds.) *Sarea, de la prezent la trecut*, pp. 179-202, Piatra-Neamț: Ed. Constantin Matasă.
- Niculică, B.P. (2008a) 'Noi date despre sceptrale cruciforme eneolitice descoperite pe teritoriul Moldovei', *Arheologia Moldovei* XXXI: 23-42.
- (2008b) 'Sceptre cruciforme eneolitice descoperite la răsărit de Carpați' în Z. Maxim, D. Bindea și L. Săsăran (ed.) *Arheometrie în România* vol. 3 (1991-2008), pp. 133-48, Cluj-Napoca.
- (2009) 'Sceptres cruciforme sen pierre de l'énéolithique découverts sur le territoire de la Moldavie' în V. Cotiugă, F.A. Tencariu și G. Bodi (eds.) *Itinera in praehistoria. Studia in honorem magistri Nicolae Ursulescu*, pp. 179-92, Iași: Ed. Universității 'Alexandru Ioan Cuza'.
- Pătrașcu, I. (2007) 'Un sceptru de piatră din eneoliticul târziu descoperit la Roșiorii de Vede, județul Teleorman', *Argesis. Studii și comunicări* XVI: 45-6.
- Petrescu-Dîmbovița, M. (2001) 'Eneoliticul dezvoltat' în M. Petrescu-Dîmbovița și Al. Vulpe (coord.) *Istoria Românilor, vol. I, Moștenirea timpurilor îndepărtate*, pp. 137-47, București.
- Roska, M. (1942) *Erdély Régészeti Repertórium* I, Cluj Napoca.
- Schmidt, H. (2007) *Cucuteni din Moldova - România*, ed. îngrijită de M. Văleanu, Iași: Ed. Tehnopress.

Plansa I. Sceptrul de la Traian 'Dealul Fântânilor': foto (1) și reconstituire grafică (2).
The eared mace from Traian 'Dealul Fântânilor': photograph (1) and drawing (2).

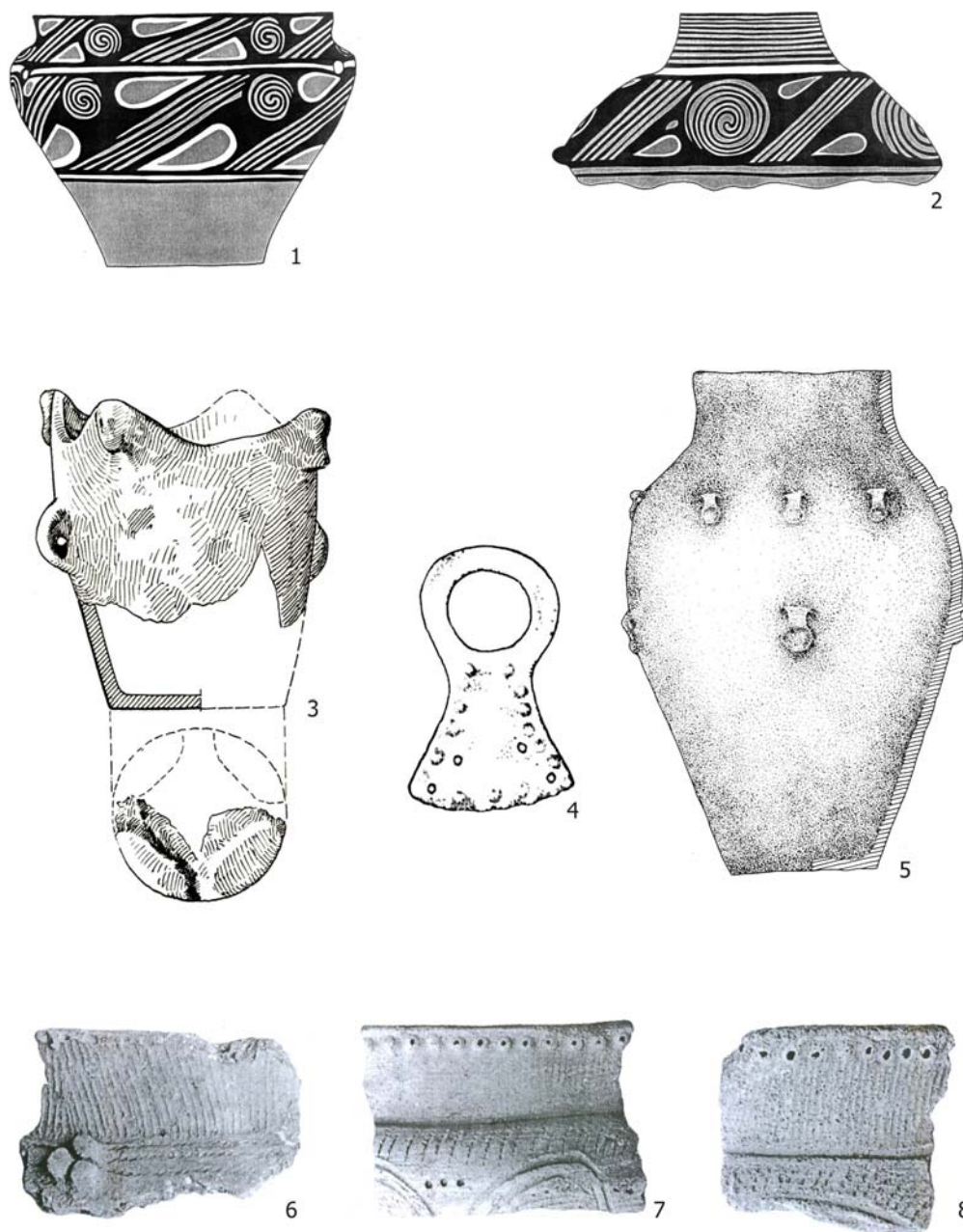

1

2

Planșa II. Planul săpăturilor de la Traian 'Dealul Fântânilor' (1); sectorul VI/1956 (2) (după Bem 2007).
Traian 'Dealul Fântânilor' excavation plan (1); sector VI/1956 (2) (after Bem 2007).

Planșa III. Materiale descoperite la Traian 'Dealul Fântânilor': ceramică Cucuteni A-B (1-2); vas lobat, de tradiție Bodrogkeresztúr (3); pandantiv de aur (4); vas cu torți pastilate (5); ceramică de tip Cucuteni C (6-8) (1-2, 4-8 - după Bem 2007; 3 - după Dumitrescu 1959).

Artefacts from Traian 'Dealul Fântânilor': Cucuteni A-B pottery (1-2); four-lobed vessel, of Bodrogkeresztúr tradition (3); gold pendant (4); vessel with handles with discoïd attachments (5); Cucuteni C pottery (6-8) (1-2, 4-8 - after Bem 2007; 3 - after Dumitrescu 1959).